

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

12

Förslag till statsbudget för 2001

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	7
2	Lagförslag	9
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag	9
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1999:1368) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag	11
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag	12
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd ..	13
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn	14
3	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	15
3.1	Omfattning	15
3.2	Utgiftsutveckling	15
4	Politikområde Ekonomisk familjepolitik	17
4.1	Omfattning	17
4.2	Utgiftsutveckling	17
4.3	Mål	18
4.4	Politikens inriktning	18
4.5	Insatser	18
4.5.1	Statliga insatser inom politikområdet	18
4.5.2	Insatser utanför politikområdet	19
4.6	Resultatbedömning	20
4.6.1	Resultat	20
4.6.2	Analys och slutsatser	23
4.7	Förslag till regeländringar	24
4.7.1	Höjda barnbidrag och flerbarnstillägg	24
4.7.2	Utgiftsbegränsande åtgärder inom underhållsstödet	25
4.7.3	Höjt bidrag till kostnader för internationella adoptioner	26
4.8	Budgetförslag	26
4.8.1	21:1 Allmänna barnbidrag	26
4.8.2	21:2 Föräldraförsäkring	27
4.8.3	21:3 Underhållsstöd	29

4.8.4	21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	30
4.8.5	21:5 Barnpensioner	30
4.8.6	21:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	31
4.8.7	21:7 Pensionsrätt för barnår.....	32

Tabellförteckning

Anslagsbelopp	7
3.1 Utgiftsutvecklingen inom utgiftsområdet	15
4.1 Utgiftsutvecklingen inom politikområdet	17
4.2 Hushåll med barn och bostadsbidrag under maj månad, 1995–1999	22
4.3 Höjda barnbidrag och flerbarnstillägg 2001	25
4.4 Anslagsutveckling 21:1 Allmänna barnbidrag	26
4.5 Beräkning av anslaget för 2001	26
4.6 Anslagsutveckling 21:2 Föräldraförsäkring	27
4.7 Anslagets komponenter	27
4.8 Beräkning av anslaget för 2001	29
4.9 Anslagsutveckling 21:3 Underhållsstöd	29
4.10 Beräkning av anslaget för 2001	30
4.11 Anslagsutvecklingen 21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	30
4.12 Anslagsutveckling 21:5 Barnpensioner	30
4.13 Anslagets komponenter	31
4.14 Beräkning av anslaget för 2001	31
4.15 Anslagsutveckling 21:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	31
4.16 Beräkning av anslaget för 2001	32
4.17 Anslagsutveckling 21:7 Pensionsrätt för barnår	32
4.18 Beräkning av anslaget för 2001	33

Diagramförteckning

4.1	Barnfamiljernas medelinkomst i förhållande till samtliga hushåll	20
4.2	Genomsnittlig disponibel inkomst för barnfamiljer 1998.....	21
4.3	De familjeekonomiska stödens andel (%) av den disponibla inkomsten för familjer med barn. Medelvärde 1998.....	21
4.4	Marginaleffekt från skattesystem och bostadsbidrag för ett ensamhushåll med 1 barn och en antagen hyra på 4000 kronor/månad. Den skuggade bakgrunden visar var på inkomstskalan denna familjetyp befinner sig. År 1999.....	22
4.5	Antal födda barn och fruktsamhet åren 1970 – 1999.....	23

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner målet för politikområdet *Ekonomisk familjepolitik* (avsnitt 4.3) samt att det tidigare godkända målet för utgiftsområdet upphör att gälla,
2. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
3. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1999:1368) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
4. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag,
5. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
6. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag till adoption av utländska barn,
7. för budgetåret 2001 anvisar anslagen under utgiftsområde 12 *Ekonomisk trygghet för familjer och barn* enligt följande uppställning:

Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	Anslagstyp	
21:1 Allmänna barnbidrag	ramanslag	20 914 000
21:2 Föräldraförsäkring	ramanslag	18 026 879
21:3 Underhållsstöd	ramanslag	2 404 500
21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	ramanslag	40 000
21:5 Barnpensioner	ramanslag	958 000
21:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	ramanslag	2 127 600
21:7 Pensionsrätt för barnår	ramanslag	3 276 000
Summa		47 746 979

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrivs att 2 a § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 a §²

Flerbarnstillägg lämnas om någon uppbär allmänt barnbidrag för tre eller flera barn. Vid tillämpning av denna paragraf beaktas inte barn som avses i 4 § tredje stycket eller 7 §.

Flerbarnstillägg lämnas med

1. 2 724 kronor om året för det tredje barnet,
2. 8 160 kronor om året för det fjärde barnet,
3. 10 200 kronor om året för det femte barnet och varje ytterligare barn.

Flerbarnstillägg lämnas med

1. 3 048 kronor om året för det tredje barnet,
2. 9 120 kronor om året för det fjärde barnet,
3. 11 400 kronor om året för det femte barnet och varje ytterligare barn.

Vid beräkningen av flerbarnstillägget skall de barn för vilka någon uppbär allmänt barnbidrag räknas samman med de barn för vilka någon annan uppbär allmänt barnbidrag om dessa barnbidragsmottagare stadigvarande sammanbor och är eller har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

Den som önskar uppbära flerbarnstillägg med stöd av tredje stycket skall anmäla detta till den allmänna försäkringskassan.

¹ Lagen omtryckt 1973:449.

² Senaste lydelse 1999:1359.

Om inte annat föreskrivs skall bestämmelserna om allmänt barnbidrag i denna lag eller i andra lagar eller författningar tillämpas på flerbarnstillägg.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:1368) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag att 1 § i stället för dess lydelse enligt lagen (1999:1368) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För barn, som är bosatt i Sverige, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran lämnas allmänt barnbidrag med 10 200 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

Föreslagen lydelse

1 §

För barn, som är bosatt i Sverige, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran lämnas allmänt barnbidrag med 11 400 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

En elev i grundskolan har rätt till förlängt barnbidrag av allmänna medel med 850 kronor i månaden från och med kvartalet efter det under vilket eleven fyllt 16 år. Detsamma gäller elever som deltar i motsvarande utbildning i sameskolan, en riksinternatskola eller en sådan fristående skola som avses i 9 kap. 1 eller 2 § skollagen (1985:1100).

En elev i grundskolan har rätt till förlängt barnbidrag av allmänna medel med 950 kronor i månaden från och med kvartalet efter det under vilket eleven fyllt 16 år. Detsamma gäller elever som deltar i motsvarande utbildning i sameskolan, en riksinternatskola eller en sådan fristående skola som avses i 9 kap. 1 eller 2 § skollagen (1985:1100).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

¹ Senaste lydelse 1999:1360.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Underhållsstöd lämnas från och med *den månad under vilken* föräldrarna flyttat isär eller rätt till stöd annars uppkommit, dock inte för längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden.

Underhållsstöd lämnas till och med den månad under vilken barnet fyllt 18 år eller till och med den tidigare månad under vilken rätten till stöd annars upphört.

6 §¹

Underhållsstöd lämnas från och med *månaden efter den månad* föräldrarna flyttat isär eller rätt till stöd annars uppkommit, dock inte för längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden.

1. Denna lag träder i kraft den 1 februari 2001.

2. Äldre bestämmelser skall tillämpas på ansökan om underhållsstöd som inkommit före den 1 mars 2001 om föräldrarna flyttat isär eller rätt till stöd annars uppkommit före den 1 februari 2001.

¹ Senaste lydelse 1996:1030.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

	4 §	
För varje barn lämnas bidrag med 24 000 kronor		För varje barn lämnas bidrag med 40 000 kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001 och tillämpas i fråga om barn som kommit i föräldrarnas vård här i landet från och med detta datum.

3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

3.1 Omfattning

Inom utgiftsområdet finns ett politikområde Ekonomisk familjepolitik som omfattar allmänna barnbidrag inklusive flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag, föräldraförsäkring inklusive havandeskapspenning, underhållsstöd, bidrag till internationella adoptioner, barnpension i form av folkpension och allmän tilläggspension, vårdbidrag till funktionshindrade barn samt pensionsrätt för barnår.

3.2 Utgiftsutveckling

Totalt har utgifterna för utgiftsområdet ökat med ca 820 miljoner kronor i förhållande till anslagna medel 1999, främst beroende på förändringen inom anslaget 21:2 Föräldraförsäkring. För 2000 beräknas utgifterna för området bli stabilt med en beräknad avvikelse från vad som anvisats på ca 200 miljoner kronor (0,4 %).

Tabell 3.1 Utgiftsutvecklingen inom utgiftsområdet

Miljoner kronor

	Utfall 1999	Anslag 2000 ¹	Utgifts- prognos 2000	Förslag anslag 2001	Beräknat anslag 2002	Beräknat anslag 2003
Ekonomisk familjepolitik	41 175	44 768	44 569	47 747	48 930	50 756
Totalt för utgiftsområde 12	41 175	44 768	44 569	47 747	48 930	50 756

¹ Inklusive beslut till följd av förslag till tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 2000 i samband med den ekonomiska vårpropositionen.

4 Politikområde Ekonomisk familjepolitik

4.1 Omfattning

Politikområdet Ekonomisk familjepolitik omfattar utgiftsområde 12 samt anslaget 21:1 Bostadsbidrag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande. År 2001 beräknas statens utgifter inom politikområdet uppgå till 52,5 miljarder kronor.

Statens övriga ekonomiska stöd till barnfamiljerna är studiebidragen, som återfinns under utgiftsområde 15 Studiestöd samt maxtaxa i barnomsorgen som återfinns under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

4.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för anslaget 21:2 Föräldraförsäkring har ökat i förhållande till de budgeterade beloppen 1999, främst beroende på löneutvecklingen och på att män, som oftast har en högre ersättning jämfört med kvinnor, ökat sitt nyttjande av föräldrapenningen. För 2000 förväntas utgifterna för anslaget 21:1 Bostadsbidrag inom utgiftsområde 18 bli lägre än vad som anvisats.

Tabell 4.1 Utgiftsutvecklingen inom politikområdet

Miljoner kronor

	Utfall 1999	Anslag 2000 ¹	Utgifts- prognos 2000	Förslag anslag 2001	Beräknat anslag 2002	Beräknat anslag 2003
<i>Anslag inom utgiftsområde 12</i>						
21:1 Allmänna barnbidrag	16 765,8	18 832,0	18 878,4	20 914,0	20 773,0	20 602,0
21:2 Föräldraförsäkring	15 594,6	16 929,0	16 814,0	18 026,9	18 957,1	21 061,9
21:3 Underhållsstöd	2 895,8	2 750,0	2 643,0	2 404,5	2 348,4	2 297,8
21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	21,6	24,0	25,2	40,0	40,0	40,0
21:5 Barnpensioner	938,0	985,0	947,0	958,0	976,0	977,0
21:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	1 850,8	2 008,0	2 021,6	2 127,6	2 212,9	2 269,4
21:7 Pensionsrätt för barnår	3 108,0	3 240,0	3 240,0	3 276,0	3 623,0	3 508,0
Totalt Utgiftsområde 12	41 174,7	44 768,0	44 569,2	47 747,0	48 930,4	50 756,1
<i>Anslag inom utgiftsområde 18</i>						
21:1 Bostadsbidrag	5 067,3	5 170,0	4 500,0	4 760,0	4 650,0	4 530,0
Totalt Politikområde Ekonomisk familjepolitik	46 242,0	49 938,0	49 069,2	52 507,0	53 580,4	55 286,1

¹ Inklusive beslut till följd av förslag till tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 2000 i samband med den ekonomiska vårpropositionen.

4.3 Mål

Regeringens förslag: Skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med och utan barn skall minska.

Målet som angavs i budgetpropositionen för 2000 var att utjämna de ekonomiska villkoren mellan familjer med och utan barn samt över livscykeln.

4.4 Politikens inriktning

För att förbättra den ekonomiska situationen för barnfamiljerna har samhället byggt upp ett stödsystem som syftar till att ge en ekonomisk trygghet under den period familjerna har stor försörjningsbörda. Genom de olika stödets utformning omfördelas resurser över livscykeln och skillnaderna i ekonomiska villkor minskas mellan familjer med och utan barn. Alla barn får genom de allmänna barnbidragen en generell inkomstförstärkning. Vidare ger föräldraförsäkringen möjlighet för båda föräldrarna att kombinera arbete och studier med föräldraskap. Detta är särskilt viktigt för de ensamstående föräldrarna. De ekonomiska familjestöden är också utformade så att de tillgodoser ett antal specifika stödbehov hos bl.a. ensamföräldrar och föräldrar till funktionshindrade barn.

Regeringen vill också att det ska löna sig bättre att gå från arbetslöshet till arbete, eller att öka sin arbetstid. Genom att införa maxtaxa inom barnomsorgen och genom att se över de ekonomiska familjestöden (underhållsstöd, bostadsbidrag och barnbidrag) vill regeringen ge barnfamiljerna sådana villkor att de själva kan påverka sin situation utifrån vad som är bäst för barnen och familjens situation i övrigt. De familjeekonomiska stöden skall utformas så att barnfamiljernas möjligheter att själva påverka sin ekonomi ökar.

4.5 Insatser

4.5.1 Statliga insatser inom politikområdet

Från och med den 1 januari 2000 höjdes barnbidraget med 1 200 kronor till 10 200 kronor per barn och år. Även flerbarnstilläggen förbättrades. Flerbarnstillägg lämnas numera med 2 724 kronor per år för det tredje barnet, 8 160 kronor per år för det fjärde barnet och 10 200 kronor per år för det femte och därefter följande barn. Förslag om ytterligare höjning av de allmänna barnbidragen fr.o.m. 2001 lämnas i det följande.

Den 1 januari 2000 förbättrades ersättningen vid flerbarnsfödelse genom att en förälder för varje barn utöver det andra får föräldrapenning motsvarande sjukpenningen för samtliga tillkommande 180 ersättningsdagar. Av de tillkommande 180 dagarna per barn ersattes tidigare 90 dagar motsvarande föräldrarnas sjukpenning och 90 dagar motsvarande garantinivån för dessa barn.

Även för bostadsbidrag gäller fr.o.m. 2000 vissa ändrade bestämmelser. Avgiften slopades på återbetalningspliktiga bidragsbelopp upp till 2 500 kronor, från bidragsåret 1998. Barnfamiljer som ansökt om eller som uppbär bostadsbidrag fick möjlighet att övergångsvis få eller behålla sitt bidrag när ett barn avlidit. Det lägsta beloppet för återbetalning respektive utbetalning av slutligt bidrag höjdes något.

Från februari 2000 gäller nya regler för beräkning av återbetalningsskyldighet för underhållsstöd till barn med särlevande föräldrar m.m. Det grundavdrag som får göras vid beräkningen av en bidragsskyldig förälders återbetalningsgrundande inkomst höjdes från 24 000 till 72 000 kronor. Samtidigt höjdes de procentsatser som bestämmer återbetalningsbeloppets storlek vid olika antal barn. (prop. 1998/99:78, bet. 1998/99:SfU9, rskr. 1998/99:235). Syftet med reformen var främst att systemet skulle få en bättre fördelningspolitisk profil. Förslaget beräknas minska statens utgifter för underhållsstöd med ca 160 miljoner kronor per år.

Under våren 2000 beslutade riksdagen om nya regler för efterlevandepension enligt proposition Efterlevandepensioner och efterlevandestöd till barn (prop. 1999/2000:91, bet. 1999/2000:SfU13, rskr. 1999/2000:235). De nya reglerna innebär avseende barnpensioner att ett efterlevandepensionsunderlag som anknyts till det reformerade ålderspensionssystemet skall användas vid beräkning av inkomstgrundande efterlevandepensioner som beviljas efter ikraftträdandet 2003. Barnpension i form av folkpension och allmän tilläggspension ersätts med inkomstgrundad barnpension och efterlevandestöd till barn. De barnpensioner som beviljats t.o.m. 2002 omfattas av övergångsregler som överensstämmer med de äldre reglerna.

En proposition (prop. 1999/2000:118) Beräkning och fördelning av underhållsstöd vid växelvis boende har den 30 maj 2000 överlämnats till riksdagen. De föreslagna reglerna ger, enligt regeringens uppfattning, ett mer rättvist resultat eftersom båda föräldrarna föreslås få möjlighet att få utfyllnadsbidrag och att bidraget beror på föräldrarnas egen ekonomiska situation och inte på den andra föräldrarnas ekonomiska förhållanden. Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2001, men tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser tid efter den 31 mars 2001. Statens utgifter för underhållsstöd beräknas som en följd av förslaget minska med ca 50 miljoner kronor per år.

Regeringen beslutade (Dir. 2000:16) den 24 februari 2000 att tillkalla en särskild utredare (S 2000:02) med uppgift att göra en analys av de samlade effekterna av barnbidrag, underhållsstöd och bostadsbidrag till barnfamiljer. Enligt direktiven skall utredningen analysera de familjepolitiska stödsystemen och särskilt beakta träffsäkerhet och marginaleffekter. Vidare skall den effekt stöden har på arbetskraftsutbudet och de effekter som konsumtionsinriktade stöd kan ha på prisbildningen gås igenom. Utredningen skall också pröva möjligheten att förändra de familjeekonomiska stöden i en riktning som innebär att stöden blir mer generella och föreslå alternativa vägar som leder i den riktning som direktiven anvisar. Av direktiven framgår på flera sätt att de ensamstående föräldrarnas situation skall tillmätas särskild vikt i utredningens arbete. Detta gäller både vårdnadshavare och bidragsskyldiga föräldrar. De förslag som utredningen kommer fram till skall också belysas ur barns och ungdomars perspektiv. I direktiven angavs att en första delrapport med förslag till bl.a. utgiftsbe-

gränsande åtgärder inom underhållsstödet skulle lämnas senast den 1 juni 2000. Utredningen skall lämna en slutlig redovisning senast den 28 februari 2001.

Utredningen, som antagit namnet Familjeutredningen, har den 31 maj 2000 lämnat en promemoria med en analys av utgiftsutvecklingen inom underhållsstödssystemet samt förslag till en utgiftsbegränsande åtgärd. Utredningen har vidare den 31 juni 2000 i en promemoria visat olika alternativ till hur återbetalningskraven för föräldrar som är återbetalningsskyldiga för många barn, skulle kunna mildras.

Regeringen har övervägt det förslag som redovisas i (Ds 1999:19) Beräkningsunderlag för dagersättning – sjukpenning, föräldrapenning m.m. och har kommit fram till att förslaget inte bör genomföras. Arbetet bedrivs vidare i den arbetsgrupp inom regeringskansliet som skall utarbeta en handlingsplan för att öka hälsan samt föreslå åtgärder som bryter den negativa utvecklingen inom området.

4.5.2 Insatser utanför politikområdet

Regeringen har också vidtagit åtgärder, utanför de direkta familjeekonomiska stöden, som har stor betydelse för barnfamiljernas ekonomi. Regeringen har i en proposition Maxtaxa och allmän förskola (prop. 1999/2000:129) bl.a. föreslagit att en maxtaxa införs, dvs. en viss högsta avgift inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. Regeringen har i samma proposition föreslagit ett stegvis införande av allmän förskola och förskoleverksamhet för barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga. För åtgärder som förbättrar kvaliteten inom barnomsorgen tillförs 500 miljoner kronor fr.o.m. 2002. För att statsbidrag skall lämnas till de kommuner som tillämpar maxtaxa skall avgiften i förskoleverksamheten vara högst tre, två och en procent av hushållets inkomst per månad för första, andra och tredje barnet. Avgiften skall dock inte överstiga 1 140 kronor per månad för första barnet, 760 kronor för andra och 380 kronor för tredje barnet. I skolbarnsomsorgen skall avgiften vara högst två, en och en procent av hushållets inkomst per månad för första, andra och tredje barnet. Avgiften skall dock inte överstiga 760 kronor per månad för första barnet och 380 kronor per månad för andra respektive tredje barnet i familjen. Maxtaxan föreslås träda i kraft den 1 januari 2002.

De flesta barnfamiljer som har yngre barn får en inkomstförstärkning som en följd av att maxtaxan införs. En annan effekt av förslaget är också att marginaleffekterna sänks, vilket ligger i linje med regeringens strävan att barnfamiljerna skall få bättre möjligheter att själva påverka sin ekonomi.

Från och med 2000 har studiebidragen för studerande i gymnasieskolan höjts med 100 kronor från 750 till 850 kronor per månad. Motsvarande höjning av barnbidraget genomfördes samtidigt.

4.6 Resultatbedömning

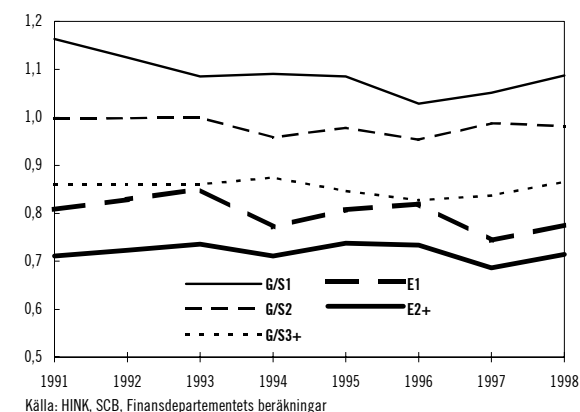
4.6.1 Resultat

Det övergripande målet för den ekonomiska familjepolitiken är att minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren för familjer med och utan barn och över livscykeln. För att belysa måluppfyllelsen inom politikområdet jämförs i *diagram 4.1* barnfamiljernas medelinkomst i förhållande till medelinkomsten för samtliga hushåll i landet. Det inkomstbegrepp som används är disponibel inkomst enligt den officiella inkomststatistiken, dvs. summan av löner, kapitalinkomster, skattepliktiga transfereringar minus skatter samt de familjeekonomiska förmånerna, inkl. bostadsbidrag. Inkomsten har justerats för försörjningsbörda enligt s.k. PEL-skalan. Det hushållsbegrepp som används är s.k. kosthushåll. För en närmare beskrivning av ovanstående begrepp och definitioner hänvisas till den fördelningspolitiska redogörelsen i 2000 års ekonomiska vårproposition (bilaga 3).

De olika familjetyperna betecknas E1, E2+, G/S1, G/S2 och G/S3+. Dessa beteckningar avser ensamstående eller gifta/sammanboende med ett, två och tre eller flera barn.

Barnfamiljernas relativa inkomst definieras som medelinkomsten inom gruppen i förhållande till medelinkomsten i hela befolkningen. Värdet 1,0 på skalan i diagrammet innebär således att medelinkomsten för en viss familjetyp är densamma som medelinkomsten för samtliga hushåll i landet.

Diagram 4.1 Barnfamiljernas medelinkomst i förhållande till samtliga hushåll

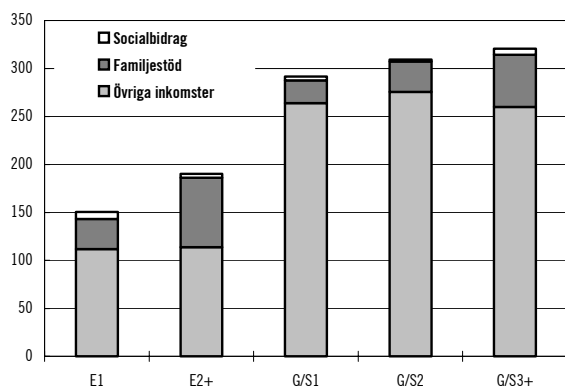
I flera undersökningar under senare år har visats att barnfamiljernas ekonomiska standard har utvecklats svagare under 1990-talet än standarden för många andra grupper. År 1991 hade en genomsnittlig barnfamilj en ekonomisk standard som motsvarade drygt 97 procent av genomsnittet i befolkningen. Denna nivå minskade därefter successivt och var som lägst knappt 93 procent 1997.

De senaste årens ekonomiska återhämtning med en ökad sysselsättning och reformer har gynnat barnfamiljerna. En viss relativ förbättring inträffade för gifta/samboende med barn redan 1996 och för ensamstående barnfamiljer ett år senare. Lägst standard, ca 70 procent av genomsnittet för befolkningen, har de ensamstående föräldrarna med två eller flera barn. Många ensamföräldrar, särskilt kvinnor, har höga marginaleffekter eftersom de i hög grad mottar inkomstprövade bidrag, bl.a. bostadsbidrag och socialbidrag. När inkomsterna höjs som följd av minskad arbetslöshet och höjda reallöner får ensamföräldrar därför behålla betydligt mindre än andra grupper. Det kan leda till att de släpar efter i standardutvecklingen.

I *diagram 4.2* visas genomsnittliga disponibla inkomster för barnfamiljer fördelade på olika familjetyper. De disponibla inkomsterna är här inte justerade för försörjningsbörda. Med familjestöd avses barnbidrag, bostadsbidrag, underhållsstöd och föräldrapenning (netto). Underhållsstödet inkluderar såväl direktbetalningar från underhållsskyldiga som utfyllnadsbelopp från staten. Nettoberäkningen av föräldrapenningen är schabloniserad.

Diagram 4.2 Genomsnittlig disponibel inkomst för barnfamiljer 1998

Tusental kronor

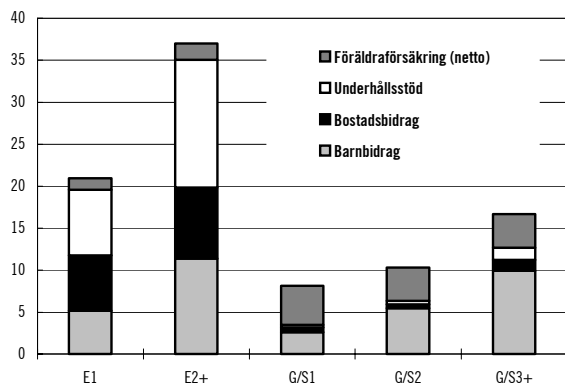

Källa: HINK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

De ekonomiska familjestödets andel av barnfamiljernas disponibla inkomst är beroende av familjens storlek och sammansättning. Ju fler barn som finns i familjen, desto större andel av inkomsten utgörs av sådant stöd. Störst är stödet till ensamstående med barn. Drygt en femtedel av den disponibla inkomsten för ensamstående med ett barn består av ekonomiskt familjestöd. För ensamstående med två eller flera barn utgör familjestödet ca 38 procent av den disponibla inkomsten, eller i genomsnitt 72 000 kronor per år. Även för samboende hushåll med flera barn har stödet stor betydelse. För t.ex. sammanboende med tre eller flera barn lämnas ekonomiskt familjestöd med knappt en femtedel av den disponibla inkomsten, eller i genomsnitt 55 000 kronor per år.

Diagram 4.3 De familjeekonomiska stödets andel (%) av den disponibla inkomsten för familjer med barn. Medelvärde 1998

Procent

Källa: HINK, SCB, Finansdepartementets beräkningar

Större delen av det ekonomiska familjestödet till ensamstående med ett barn består av underhålls-

stöd och bostadsbidrag, som tillsammans utgör 14 procent av den disponibla inkomsten för dessa hushåll. För ensamstående med två eller flera barn dominerar underhållsstöd och barnbidrag med drygt 26 procent av den disponibla inkomsten. Till sammanboende med barn lämnas främst barnbidrag och föräldraförsäkring. Nästan 14 procent av den disponibla inkomsten för dessa hushåll med tre eller fler barn utgörs av sådana förmåner (diagram 4.3).

Marginaleffekter

De ensamstående föräldrarnas svaga ekonomiska utveckling under perioden kan delvis bero på sk. fattigdomsfällor. Många har höga margineffekter vilket medför att de får behålla en betydligt mindre del av en inkomstökning än andra grupper. Margineffekter uppkommer när en ökad inkomst delvis försvinner bl.a. i höjda skatter, sänkta bostadsbidrag och höjda avgifter till barnomsorgen. Höga margineffekter gör att människor inte nämnvärt kan påverka sin ekonomi genom att förkovra sig, arbeta mer och öka sina inkomster. Att ta kortvariga arbeten, att börja arbeta efter arbetslöshet, att gå från deltid till heltid, att studera och att åta sig mer kvalificerade arbetsuppgifter, lönar sig inte alltid. Om det ekonomiska utbytet av att ta ett arbete på en annan ort är begränsat kan det t.ex. i enskilda fall upplevas som meningslöst att flytta. Höga margineffekter kan alltså ge upphov till både arbetslöshets- och fattigdomsfällor. Det innebär att valfriheten för den enskilde begränsas.

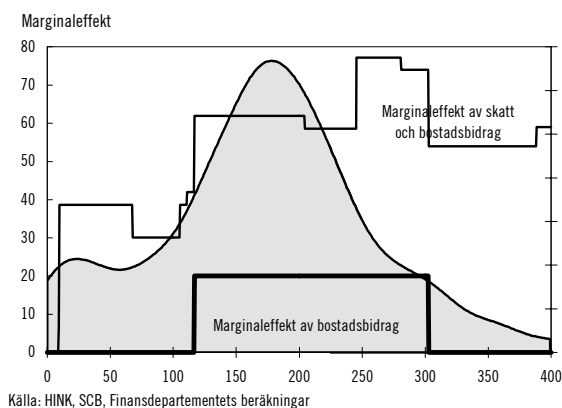
Höga margineffekter innebär också att det ekonomiska utfallet av att arbeta mera är mycket mindre för den enskilde än för samhället. När medborgarna arbetar mer, studerar, åtar sig mer kvalificerade arbetsuppgifter eller startar nya företag ger det samhället stora ekonomiska vinster. Det är en rättvisefråga att också den som själv satsar skall få behålla en god lön för mödan.

Ett viktigt mål för regeringens arbete är därför att minska margineffekterna så att föräldrar får bättre möjligheter att stärka sin ekonomi.

Margineffekterna för den vanligaste gruppen av ensamstående, de med ett barn, visas i diagram 4.4 Där framgår att de samlade margineffekterna av skatt och bostadsbidrag för majoriteten av dessa familjer är ungefär 60 procent. Det innebär att om inkomsten ökas med 100 kronor får de behålla 40 kronor. De högsta margineffekterna, närmare 80 procent, har ensamstående med ett barn och inkomster i intervallet 250–300 tusen kronor. Om man därtill lägger en in-

komstberoende barnomsorgstaxa och återbetalning av studielån kan det vara svårt att finna några kortsiktiga ekonomiska incitament för ökat arbete. Självfallet kan det ändå finnas ekonomiska motiv för ökat arbete på längre sikt, liksom det finns många andra anledningar att arbeta.

Diagram 4.4 Margineffekt från skattesystem och bostadsbidrag för ett ensamhushåll med 1 barn och en antagen hyra på 4000 kronor/månad. Den skuggade bakgrunden visar var på inkomstskalan denna familjetyp befinner sig. År 1999.

Föräldraförsäkring

Antalet ersatta föräldrapenningdagar inom föräldraförsäkringen har minskat kraftigt de senaste åren, vilket främst kan förklaras av att antalet födda barn sjunkit påtagligt från 1990-talets början. Föräldraförsäkringen syftar till att stödja båda föräldrarnas möjligheter att kombinera förvärvsarbete med föräldraskap. I princip alla tillgängliga föräldrapenningdagar nyttjas av föräldrarna under den period de kan tas ut samtidigt som männens nyttjande av ersättningsdagar inom föräldraförsäkringen ökar. Införandet av den s.k. pappa- och mammamånaden 1995 har tydligt påverkat männens nyttjande av föräldrapenningen. Cirka 80 procent av papporna till barn födda efter regeländringen 1995 har nyttjat föräldrapenning under barnets första fyra år, jämfört med 50 procent av papporna till barn födda 1993 och 1994, dvs. före regeländringen. Andelen mammor och pappor i arbetskraften med små barn är också hög. Cirka 70 procent av mammorna och 85 procent av papporna med barn mellan 0–9 år är förvärvsaktiva. Föräldraförsäkringen, i kombination med övriga ekonomiska familjestöd och barnomsorgen, bidrar till att såväl kvinnor som män kan vara aktiva på arbetsmarknaden även när deras barn är små.

Bostadsbidrag

På grund av ökad sysselsättning, ökade reallöner och förändrat bidragssystem har antalet hushåll med bostadsbidrag minskat starkt under senare år. Antalet hushåll med gifta eller sammanboende föräldrar har minskat mest; gruppen har mer än halverats sedan 1996. Gruppen ensamstående föräldrar, och då särskilt kvinnor, minskar i långsammare takt. Trenden väntas fortsätta under de närmast kommande åren. Av landets drygt 1 miljon hushåll med barn fick ca 30 procent bostadsbidrag någon gång under 1999. I maj samma år lämnades bidrag till knappt två av tre ensamstående föräldrar och mindre än vart tionde hushåll med gifta eller sammanboende föräldrar.

Tabell 4.2 Hushåll med barn och bostadsbidrag under maj månad, 1995–1999

Tusental	1995	1996	1997	1998	1999
Hushåll med hemmavarande barn					
– gifta/samboende	193,3	172,9	105,5	85,5	67,7
ensamstående	191,9				
– kvinnor	¹	166,3	156,4	153,8	147,6
– män	¹	21,6	18,4	17,2	15,6
Hushåll med enbart umgängesrättsbarn	42,5	41,3	29,0	27,0	24,1

Källa: RFV
¹ Statistik saknas.

För ensamstående med barn täcker bostadsbidraget i genomsnitt ca 38 procent av den faktiska bostadskostnaden per månad, för ensamstående kvinnor knappt 39 procent och för ensamstående män ca 31 procent. Till gifta/sammanboende med barn lämnas bidrag med i genomsnitt ca 33 procent av bostadskostnaden. Den genomsnittliga inkomsten för ensamstående hushåll med barn stiger långsamt. Avstämningen av 1997 års bidrag visar inte någon större skillnad i taxerad inkomst mellan ensamstående mammor enligt inkomststatistiken för hela befolkningen och de som har bostadsbidrag. Däremot har de ensamstående papporna med hemmavarande barn en lägre inkomst än ensamstående pappor allmänt. Den genomsnittliga inkomsten för sammanboende föräldrar har sjunkit årligen sedan 1996. Sammanboende föräldrar med bostadsbidrag har en avsevärt lägre inkomst än motsvarande familjer i befolkningen i övrigt.

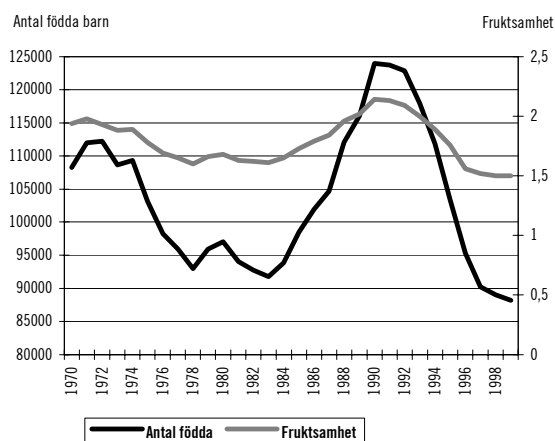
Nuvarande bostadsbidragssystem har tillämpats i drygt tre år. Allmänhetens kännedom om systemets konstruktion och effekter har ökat påtagligt under perioden, bl.a. genom en utökad

och förbättrad information till hushållen. Träffsäkerheten i det preliminära bidraget har dock stärkts endast marginellt. En ökad träffsäkerhet torde förväntas först vid avstämningen av 1999 års bidrag, då hushållen genom erfarenheten av 1997 års avstämning insett vikten av att omgående anmäla ändrade inkomstförhållanden till försäkringskassan.

Barnafödande

Antalet födda barn i Sverige har minskat kraftigt under 1990-talet, se *diagram 4.5*. Som högst föddes 124 000 barn 1990 och som lägst endast 88 000 barn 1999, en skillnad på 36 000 födda barn. Den summerade fruktsamheten, dvs. det genomsnittliga antalet födda barn per kvinna under ett visst år, var 2,14 barn per kvinna under 1990–1992, vilket då var bland de högsta nivåerna i Europa. Därefter inträffade en mycket kraftigt nedgång. Under de senaste tre åren (1997–1999) har fruktsamheten legat på endast ca 1,5 barn per kvinna. Detta är den lägsta nivå som någonsin observerats i vårt land. Under de fem första månaderna under 2000 har antalet födda fortsatt ligga kvar på ungefär samma nivå som under 1999.

Diagram 4.5 Antal födda barn och fruktsamhet åren 1970 – 1999

Mycket tyder på att nedgången under 1990-talet hänger samman med de samhällsförändringar som skett under samma period. Under 1990-talets ekonomiska kris drabbades i hög grad ungdomar och kortutbildade av det åtföljande kärva arbetsmarknadsläget. Många valde att studera för att bättre kunna hävda sig i konkurrensen på arbetsmarknaden och studerande föder få barn. De senaste åren har sysselsättningen ökat något igen, därtill har de ekonomiska familjestöden förstärkts. Den relativt stora andelen till-

fälliga jobb och den stora osäkerhet sådana anställningar innebär för den framtida försörjningen, kan vara en ytterligare orsak till att barnafödandet inte ökar.

En viss förskjutning av barnafödandet till äldre åldrar kan konstateras. Statistiska Centralbyråns (SCB) analyser visar att medelåldern bland förstföderskor har ökat från 26,3 till 27,8 år mellan åren 1990 och 1997. På sikt kan ett uppskjutet barnafödande leda till en minskad fruktsamhet i varje åldersgrupp, eftersom antalet år att få fler barn minskar samtidigt som fertiliteten avtar. Benägenheten att få ett tredje barn har också minskat markant.

4.6.2 Analys och slutsatser

Den ekonomiska krisen och besparingarna under 1990-talet har träffat barnfamiljerna relativt hårt. Många familjer har upplevt ekonomiska försämringsringar till följd av arbetslöshet, minskade inkomster och tidvis höga räntor. De senaste årens ekonomiska återhämtning med ökad sysselsättning och reformer har dock gynnat barnfamiljerna. En viss förbättring inträffade redan 1996 och utvecklingen pekar på att förbättringen fortsätter.

De sjunkande födelsetalen innebär på sikt ett allvarligt problem för samhället. För att befolkningen inte skall minska krävs ett genomsnittligt födelsetal per kvinna på 2,1 barn. Är födelsetalen lägre än två kommer befolkningen att minska, om man bortser från effekterna av in- och utvandring. Låga födelsetal leder dessutom till en fortsatt stigande genomsnittsålder. En minskning av befolkningen, tillsammans med en obalans mellan den del i befolkningen som är i förvärvsaktiv ålder och den del av befolkningen som inte är det, kan leda till att förutsättningarna för tillväxten och därmed välfärden påverkas på ett negativt sätt. Socialdepartementet har tillsammans med Utbildningsdepartementet givit SCB i uppdrag att genomföra en enkät med syfte att bredda kunskaperna om attityderna till barnafödande i de mest intressanta åldersgrupperna. Resultatet av uppdraget beräknas kunna presenteras i slutet av detta år. Vidare planerar regeringen att tillsätta en arbetsgrupp inom Socialdepartementet med uppgift att stödja arbetet med att öka kunskaperna om mekanismerna bakom födelsetalsutvecklingen med särskild inriktning på sambanden mellan samhällets politik och födelsetalsutvecklingen.

Marginaleffekter är ett allvarligt problem såväl för den enskilde som för samhället. Regeringen avser därför att långsiktigt verka för att ta bort fattigdomsfällor och minska marginaleffekterna. Ett led i detta arbete är den översyn av de ekonomiska familjestöden (Familjeutredningen) som pågår. Frågan om bostadsbidragens marginaleffekter kommer att aktualiseras i utredningens arbete.

Regeringen avser att under hösten förelägga riksdagen en proposition om vissa förändringar inom föräldraförsäkringen. Regeringen avser att föreslå en förlängning av föräldrapenningen med 30 ersättningsdagar motsvarande föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst. Föräldrapenningen kommer efter sådan förlängning att uppgå till sammanlagt 480 dagar. Inom ramen för sådan förlängd föräldrapenning avser regeringen att föreslå att sammanlagt 60 dagar reserveras för mamman respektive pappan. Regeringen överväger även att föreslå förbättringar avseende föräldrapenningen och den tillfälliga föräldrapenningen. Regeringen överväger även möjligheten att införa en ny femte förmånsnivå inom föräldraförsäkringen samt att återinföra de s.k. kontaktdagarna inom den tillfälliga föräldrapenningen. Medel för dessa ändamål har beräknats under anslaget.

4.7 Förslag till regeländringar

4.7.1 Höjda barnbidrag och flerbarnstillägg

Regeringens förslag: Barnbidraget och det förlängda barnbidraget höjs med 100 kronor per barn och månad från och med den 1 januari 2001. Flerbarnstillägget höjs i motsvarande mån.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har tidigare anmält avsikten att förbättra barnfamiljernas ekonomi genom en höjning av barnbidrag och flerbarnstillägg i två steg under åren 2000 och 2001. Som förutsättning för dessa höjningar angavs att statens finanser utvecklas i enlighet med vad som prognostiserats. Det första

steget har genomförts. Den 1 januari 2000 höjdes barnbidragen med 100 kronor per barn och månad. Flerbarnstillägget höjdes samtidigt i motsvarande mån. Det kan nu konstateras att förutsättningarna är gynnsamma för en fortsatt god tillväxt i svensk ekonomi. De offentliga finanserna visar ett stigande överskott, inflation och inflationsförväntningar är låga och räntan är låg. Sysselsättningsutvecklingen väntas vara fortsatt god under de närmaste åren. Regeringen anser därför att det nu är möjligt att även genomföra det andra steget av de aviserade höjningarna.

Regeringen föreslår att barnbidrag och förlängt barnbidrag, som lämnas till barn i grundskolan och vissa andra skolor, höjs med 100 kronor till 950 kronor per barn och månad fr.o.m. den 1 januari 2001. Motsvarande höjningar föreslås också – under utgiftsområde 15 Studiestöd – gälla för studiebidrag, som lämnas till studerande i gymnasieskolan. För att särskilt stödja familjer med flera barn föreslår regeringen dessutom att flerbarnstillägget höjs i motsvarande mån. Det innebär att flerbarnstillägg fr.o.m. den 1 januari 2001 lämnas enligt följande:

- 3 048 kronor per år (254 kronor per månad) för det tredje barnet,
- 9 120 kronor per år (760 kronor per månad) för det fjärde barnet,
- 11 400 kronor per år (950 kronor per månad) för det femte och varje ytterligare barn.

Jämfört med 2000 års förhållanden innebär regeringens förslag att det ekonomiska stödet från den 1 januari 2001 sammantaget förstärks med 327 kronor per månad för hushåll med tre barn, med 507 kronor per månad för hushåll fyra barn och med 707 kronor per månad hushåll med fem barn. Därutöver lämnas till hushåll med fler än fem barn 200 kronor mer per månad för varje ytterligare barn.

Regeringens förslag föranleder ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag och i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag.

Tabell 4.3 Höjda barnbidrag och flerbarnstillägg 2001

Antal barn	Barnbidrag 2000 (kr/mån)			Barnbidrag 2001 (kr/mån)			Höjning (kr/mån)		
	Barnbidrag	Flerbarnstill.	Totalt	Barnbidrag	Flerbarnstill.	Totalt	Barnbidrag	Flerbarnstill.	Totalt
1	850	0	850	950	0	950	100	0	100
2	1 700	0	1 700	1 900	0	1 900	200	0	200
3	2 550	227	2 777	2 850	254	3 104	300	27	327
4	3 400	907	4 307	3 800	1 014	4 814	400	107	507
5	4 250	1 757	6 007	4 750	1 964	6 714	500	207	707

Den utgiftsökning som följer av förslaget beräknas till ca 2 175 miljoner kronor 2001. Det innebär att det ekonomiska stödet till barnfamiljer detta år, genom höjda allmänna barnbidrag, förstärkts med sammanlagt ca 6 500 miljoner kronor i löpande priser, eller 45 procent, sedan 1997.

4.7.2 Utgiftsbegränsande åtgärder inom underhållsstödet

Regeringens förslag: Underhållsstöd lämnas från och med månaden efter den månad föräldrarna flyttat isär eller rätt till stöd annars inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser ställer sig bakom förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Underhållsstöd betalas ut till boföräldern från och med den månad under vilken föräldrarna flyttar isär eller, om de aldrig bott tillsammans, från och med den månad som barnet föds eller rätten annars inträtt. Familjeutredningen har föreslagit att underhållsstöd skall lämnas från och med månaden efter att föräldrarna har flyttat isär eller rätt till stöd har uppstått på annat sätt.

Nuvarande regler innebär att om föräldrar flyttar isär eller ett nytt barn föds oavsett när i månaden förändringen äger rum, har boföräldern rätt till fullt underhållsstöd för hela den månaden. Detta förfarande skiljer sig från reglerna för barnbidrag och bostadsbidrag. För barnbidraget uppkommer rätten till bidrag månaden efter det att barnet har fötts eller rätten har uppstått på annat sätt. Även för bostadsbidrag gäller att bidrag utges från och med månaden efter den då rätten till bidrag har uppkommit. Om rätten till

bostadsbidrag har uppkommit eller upphört den första dagen i en månad, skall dock bidrag lämnas eller upphöra från och med den månaden.

Förslaget innebär en större likformighet mellan de olika regelsystemen vilket är eftersträvansvärt i sig och stärker deras legitimitet.

Årligen kommer ca 70 000 nya barn in i systemet. En månads underhållsstöd för dessa barn kostar staten brutto drygt 82 miljoner kronor. Riksförsäkringsverket gör i budgetunderlaget till regeringen (den 24 februari 2000) bedömningen att ca 42 procent av vad som utbetalas i underhållsstöd kommer att återbetalas av de bidragskyldiga föräldrarna. En senareläggning med en månad av den tidpunkt, när rätten till underhållsstöd inträder, skulle innebära att statens nettokostnad för underhållsstöd minskar med närmare 50 miljoner kronor.

Mot bakgrund av vad som sagts ovan, anser regeringen att denna regeländring är väl motive-rad. Den berör ingen som nu är i systemet. Den utgör en regelförenkling som inte bedöms kunna komma i konflikt med Familjeutredningens framtida förslag.

Riksförsäkringsverket har i sitt remissvar på Familjeutredningens delrapport påpekat behovet av en övergångsreglering. Regeringen delar denna bedömning. Om föräldrarna redan före lagens ikraftträdande flyttat isär eller annars rätt till stöd uppkommit, skall de äldre bestämmelserna tillämpas även om ansökan om underhållsstöd inkom först efter ikraftträdandet.

Bestämmelserna i lagen (1996:1030) om underhållsstöd är sådana att Lagrådets yttrande normalt skall inhämtas, vilket också skedde i samband med att lagen infördes. De nu föreslagna ändringarna är dock av enkel beskaffenhet och Lagrådets yttrande behöver därför inte inhämtas.

Förslaget föreslås träda i kraft den 1 februari 2001.

Regeringens förslag föranleder ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd.

4.7.3 Höjt bidrag till kostnader för internationella adoptioner

Regeringens förslag: Bidraget till kostnader för internationella adoptioner höjs till 40 000 kr per barn från och med den 1 januari 2001.

Skälen för regeringens förslag: Bidraget vid utländska adoptioner har varit oförändrat sedan 1991. De senaste åren har kostnaderna i samband med internationella adoptioner stigit. Regeringen föreslår därför att bidraget höjs från den 1 januari 2001 i syfte att underlätta möjligheterna att adoptera. Det nya bidragsbeloppet föreslås bli 40 000 kr per barn och bör gälla för familjer som har fått barnet i sin vård efter den 1 januari 2001.

Regeringens förslag föranleder ändring i lagen (1998:1463) om bidrag till adoption av utländska barn.

4.8 Budgetförslag

4.8.1 21:1 Allmänna barnbidrag

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 21:1 Allmänna barnbidrag

Tusental kronor

1999	Utfall	16 765 792	Anslags-sparande	357 702
2000	Anslag	18 832 000	Utgifts-prognos	18 878 400
2001	Förslag	20 914 000		
2002	Beräknat	20 773 000		
2003	Beräknat	20 602 000		

Målet för de allmänna barnbidragen, dvs. barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag, är att bidra till att minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med och utan barn. Utgiftsutvecklingen är främst beroende av bidragets nivå, antalet födda barn och nettomigrationen. Antalet familjer med tre eller flera barn påverkar de totala kostnaderna för flerbarnstillägg.

Under budgetåret 1999 uppgick utgifterna för de allmänna barnbidragen till drygt 16 765

miljoner kronor. Det innebär att utgifterna detta år översteg anslaget med ca 60 miljoner kronor eller 0,36 procent. För innevarande budgetår (2000) beräknas utgifterna till ca 18 878 miljoner kronor, jämfört med anslaget på 18 832 miljoner kronor. En ökning av antalet bidragsberättigade barn med 5 000 innebär att utgifterna för barnbidrag ökar med ca 65 miljoner kronor per år.

Regeringens överväganden

Barnbidragen fyller väl målet att, utan att skapa marginaleffekter, bidra till att minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med respektive utan barn. Stödet omfördelar också inkomster mellan hög- och låginkomsttagare, genom att inkomstskatten är progressiv och barnbidrag betalas med samma belopp till alla barn. Barnbidragssystemet är vidare lätt att överblicka samt enkelt och billigt att administrera.

Regeringen har tidigare anmält avsikten att förbättra barnfamiljernas ekonomi genom en höjning av barnbidrag och flerbarnstillägg i två steg under åren 2000 och 2001. Som förutsättning för dessa höjningar angavs att statens finanser utvecklas i enlighet med vad som prognostiserats. Det första steget har genomförts. Det kan nu konstateras att förutsättningarna är gynnsamma för en fortsatt god tillväxt i svensk ekonomi. Regeringen har därför i det föregående lämnat förslag om att även genomföra det andra steget av de aviserade höjningarna fr.o.m. 2001. Medel för detta ändamål har beräknats under anslaget.

Med hänsyn till ovanstående föreslår regeringen att 20 914 000 000 kronor anvisas för anslaget 21:1 Allmänna barnbidrag för 2001.

Tabell 4.5 Beräkning av anslaget för 2001

Tusental kronor

Anslag 2000	18 832 000
Volymer m.m.	-93 000 ¹
Ökat resursbehov	2 175 000 ²
Förslag 2001	20 914 000 000

¹ Ny befolkningsprognos

² Reform 2001

För åren 2002 och 2003 beräknas anslaget till 20 773 000 000 kronor respektive 20 602 000 000 kronor. Bedömningen av anslagsbehovet utgår

från Statistiska centralbyråns (SCB) senaste befolkningsprognos.

4.8.2 21:2 Föräldraförsäkring

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 21:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

År	Slags	Belopp	Anslags- sparande	Övrigt
1999	Utfall	15 594 609		-63 430
2000	Anslag	16 929 000	Utgifts- prognos	16 814 000
2001	Förslag	18 026 879 ¹		
2002	Beräknat	18 957 122 ¹		
2003	Beräknat	21 061 955 ¹		

¹ Anslagsbeloppen belastas med statlig ålderspensionsavgift med 1 670 000 tkr för 2001, med 1 756 000 tkr för 2002 och med 1 951 000 tkr för 2003.

Målet för föräldraförsäkringen, dvs. föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning, är att underlätta för båda föräldrarna att kunna kombinera föräldraskap med förvärvsarbete. Regeringen har även angivit som mål för socialförsäkringens administration att den skall bidra till att större andel män tar ut fler föräldrapenningdagar.

Under budgetåret 1999 uppgick utgifterna för föräldraförsäkringen och havandeskapspenningen till drygt 15 594 miljoner kronor. Det innebär att utgifterna översteg anslaget med drygt 764 miljoner kronor och drygt 63 miljoner kronor från tillgängliga medel. Avvikelsen beror bl.a. på löneutvecklingen och på att män, som oftast har högre ersättning jämfört med kvinnor, ökat sitt nyttjande av föräldrapenningen samt att antalet födda barn blev något fler än beräknat. För innevarande budgetår (2000) beräknas utgifterna till ca 16 814 miljoner kronor, jämfört med anslaget på 16 929 miljoner kronor. Av föräldrapenningens totala utgifter för 1999 om 11 382 miljoner kronor utbetalades 85 procent till kvinnor och 15 procent till män.

Utgiftsutvecklingen är främst beroende av ersättningsnivå, antalet födda barn och fördelning av nyttjade ersättningsdagar mellan föräldrarna. Föräldrapenningdagarna som ges i samband med barns födelse utgör ca 80 procent av kostnaderna för föräldraförsäkringen. En ökning av antalet födda barn med 1000 barn skulle innebära att utgifterna för föräldraförsäkringen för det aktuella året ökar med 40 miljoner kronor. En sådan ökning av antalet födda barn skulle under perioden 2001–2003 innebära en summerad ökad kostnad för föräldraförsäkringen med 140 miljoner kronor.

Anslaget för föräldraförsäkring inklusive havandeskapspenning belastas från och med 1999 med statliga ålderspensionsavgifter.

Regeringens överväganden

Föräldraförsäkringen fyller väl målet att bidra till att minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med respektive utan barn genom att underlätta för båda föräldrarna att kunna kombinera förvärvsarbete med familj. Männens nyttjande av förmånerna inom försäkringen ökar samtidigt som i princip alla tillgängliga dagar inom föräldrapenningen nyttjas av föräldrarna under den tid förmånen utges.

Tabell 4.7 Anslagets komponenter

Miljoner kronor

Utgifter per kalenderår	1997	1999	2000 ¹
Föräldrapenning	10 389	11 382	11 815
Tillfällig föräldrapenning	2 640	3 033	3 115
Havandeskapspenning	253	304	326
Totalt	13 282	14 719²	15 256²

¹ Prognos

² Exkl. ålderspensionsavgift

Föräldrapenning utbetalades under vart och ett av åren 1998 och 1999 för 36 miljoner dagar. För 2000 beräknas antalet dagar till knappt 36 miljoner dagar. Medelersättningen per ersatt dag för 1999 var 324 kronor. För 2000 beräknas medelersättningen per ersatt dag till 335 kronor. Den faktor som främst påverkat utgiftsutvecklingen utgörs av antalet födda barn under ett år. Antalet födda barn har sjunkit från 124 000 barn per år vid 1990-talets början till beräknade antal födda barn för 2000 om 89 500. Detta har kraftigt minskat antalet ersatta dagar under perioden.

Vid gemensam vårdnad av barnet delas föräldrapenningdagarna lika mellan föräldrarna. Den s.k. pappa- och mammamånaden, som infördes 1995, har på ett tydligt sätt påverkat männens nyttjande av förmånen. Uppgifter från Riksförsäkringsverket (RFV) visar att 80 procent av pappor till barn födda efter regeländringen 1995 nyttjat föräldrapenning under barnets första fyra år. Motsvarande siffra för barn födda 1993 och 1994, dvs. före regeländringen, var 50 procent. Pappornas totala andel av de utbetalade nettodagarna med föräldrapenning var 7,1 procent 1990, 9,6 procent 1995, 10,6 procent 1996, 9,9 procent 1997, 10,4 procent 1998 och steg till 11,6 procent under 1999.

Tillfällig föräldrapenning utbetalades för drygt 5 miljoner dagar under 1999. Antalet ersatta dagar 2000 beräknas till drygt 5 miljoner. Uttaget av tillfällig föräldrapenning har sjunkit årligen fr.o.m. 1991. Detta kan främst förklaras av de låga födelsetalen, men även sänkt kompensationsnivå, begränsningarna i möjligheten att byta ut föräldrapenning mot tillfällig föräldrapenning och slopade kontaktdagar kan ha påverkat uttaget. Av det totala antalet ersatta dagar med tillfällig föräldrapenning för vård av barn som togs ut under 1999 utgjorde männens andel 33,6 procent jämfört med 32,3 procent 1998. Inom den tillfälliga föräldrapenningen finns de tio s.k. pappadagarna som enbart ges till pappan i samband med barnets födelse. Under 1999 tog 74 procent av de nyblivna papporna ut sådana pappadagar. År 1990 nyttjade 86 procent av papporna de s.k. pappadagarna. Socialdepartementet avser att se över orsakerna till denna nedgång i nyttjande av "pappadagarna" inom den tillfälliga föräldrapenningen.

Havandeskapspenning utbetalades för 789 500 dagar under 1999. Under 2000 beräknas antalet dagar med havandeskapspenning till ca 825 400. Nyttjandet av havandeskapspenning har minskat sedan 1990 och kan förklaras av de låga födelsetalen.

I regleringsbrevet för 2000 finns som verksamhetsmål 1.2.3 angivet att "Socialförsäkringens administration skall bidra till att en större andel män tar ut fler föräldrapenningdagar". Av Riksförsäkringsverkets (RFV) årsredovisning för 2000 framgår att måluppfyllelse har nåtts avseende detta mål. Såväl andelen män av de som nyttjat förmånen som männens andel av uttagna föräldrapenningdagar har ökat jämfört med 1999. Under 1990-talet har andelen män som nyttjar föräldrapenning ökat stadigt och på lång sikt ökar även männens uttag av antalet föräldrapenningdagar.

RFV har i en studie om delad föräldraledighet "Båda blir bäst" (RFV Redovisar 2000:1) sökt finna vilka omvärldsfaktorer som kan påverka föräldrarnas val av fördelning av föräldrapenningdagar mellan sig. Studien baseras på en jämförelse mellan länen Västerbotten, Jönköping och Kronoberg som baseras på tre olika enkäter till ett urval föräldrar, samtliga barnmorskor inom mödravårdscentralerna och samtliga handläggare vid försäkringskassorna i de tre länen. De flesta tillfrågade anser delad föräldraledighet vara viktig. En majoritet anser att det är familjens ekonomi som avgör hur föräldraledigheten delas

mellan föräldrarna. Föreställningen om att ekonomin avgör fördelningen av föräldraledigheten mellan föräldrarna stöds ej vid närmare granskning av enkäten föräldrarna svarat på. När någon av föräldrarna tjänar mycket mer än andra föräldern delar man fler föräldrapenningdagar jämfört med genomsnittet. Då föräldrarna inte har någon inkomstskillnad delar man mindre föräldrapenningdagar jämfört med genomsnittet. Kortutbildade delar färre dagar än föräldrar med längre utbildning. Även ålder och yrke har viss betydelse för fördelningen av föräldrapenningdagar. Föräldrarnas fördelning av föräldraledigheten påverkas av om arbetet upplevs som stimulerande och inställningen till föräldraledighet på arbetsplatsen. Studien visar även att försäkringshandläggare och barnmorskor som informerar om föräldrapenning och föräldraledighet kan påverka föräldrarnas fördelning av föräldraledigheten samt att samverkan mellan dessa olika aktörer har betydelse.

Regeringen har tidigare i 2000 års ekonomiska vårproposition anmält avsikten att förlänga föräldrapenningen med 30 ersättningsdagar motsvarande föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Föräldrapenningen kommer efter sådan förlängning att uppgå till sammanlagt 480 dagar. Inom ramen för sådan förlängd föräldrapenning avser regeringen att föreslå att sammanlagt 60 dagar reserveras för mamman respektive pappan med ersättning motsvarande SGI. Regeringen avser att under hösten förelägga riksdagen en proposition om vissa förändringar inom föräldraförsäkringen avseende ovan nämnda förslag samt förbättringar inom föräldrapenningen och den tillfälliga föräldrapenningen. Regeringen överväger även möjligheten att föreslå en ny förmånsnivå inom föräldraförsäkringen samt återinförande av de s.k. kontaktdagarna inom den tillfälliga föräldrapenningen. Medel för dessa ändamål har beräknats under anslaget.

Fr.o.m. 1999 belastas anslaget för föräldraförsäkring inklusive havandeskapspenning med statliga ålderspensionsavgifter. Effekterna av dessa förändringar har beaktats avseende resursbehovet under budgetåret 2000 enligt förslaget nedan.

Tabell 4.8 Beräkning av anslaget för 2001

Tusental kronor

Anslag	16 929 000
Volymer m.m.	1 035 379
Minskat/Ökat resursbehov	62 500
Förslag 2001	18 026 879

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 18 026 879 000 kronor anvisas under anslaget 21:2 *Föräldraförsäkring* för 2001. För 2002 och 2003 beräknas anslaget till 18 957 122 000 kronor respektive 21 061 955 000 kronor.

4.8.3 21:3 Underhållsstöd

Tabell 4.9 Anslagsutveckling 21:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

1999	Utfall	2 895 809	Anslags-sparande	-113 729
2000	Anslag	2 750 000 ¹	Utgifts-prognos	2 643 000
2001	Förslag	2 404 500		
2002	Beräknat	2 348 400		
2003	Beräknat	2 297 800		

¹ Varav 12,5 miljoner kronor på tilläggsbudgeten i samband med den ekonomiska vårpropositionen.

Anslaget disponeras för underhållsstöd till barn med särlevande föräldrar.

Mål för underhållsstödet är att systemet skall bidra till att föräldrar skall ta sitt ekonomiska ansvar gentemot de barn som de inte sammanlever med, samtidigt som samhället garanterar dessa barn en rimlig ekonomisk standard.

Under budgetåret 1999 uppgick utgifterna för underhållsstöd till närmare 2 900 miljoner kronor. Det innebär att utgifterna detta år var ca 38 miljoner kronor eller 1,3 procent lägre än anvisade medel. För innevarande budgetår (2000) beräknas utgifterna till ca 2 643 miljoner kronor, jämfört med anvisade medel på 2 750 miljoner kronor. Den lägre anslagsbelastningen kan sannolikt förklaras av att de regeländringar som genomfördes i februari 2000 innebar att utgifterna minskade mer än beräknat. Om antalet bidragsberättigade barn ökar eller minskar med 1 000 påverkar det utgifterna för underhållsstöd med ca 7,5 miljoner kronor per år.

Utgiftsutvecklingen för underhållsstödet är beroende dels av omvärldsfaktorer som samhället inte kan styra, dels av regelsystemet. Till

den första kategorin hör antalet separationer, de återbetalningsskyldigas inkomstutveckling och totala antal barn samt födelsetalens utveckling. Styrande faktorer som staten kan påverka är bl.a. underhållsstödets nivå, storleken på de procentsatser som bestämmer återbetalningsskyldigheten samt storleken på det grundavdrag på inkomsten som får göras innan återbetalningsskyldigheten beräknas.

Regeringens överväganden

Från februari 2000 gäller nya regler för beräkning av återbetalningsskyldighet för underhållsstöd till barn med särlevande föräldrar. Det grundavdrag som får göras vid beräkningen av en bidragsskyldig förälders återbetalningsgrundande inkomst höjdes från 24 000 till 72 000 kronor. Samtidigt höjdes de procentsatser som bestämmer återbetalningsbeloppens storlek vid olika antal barn. Syftet med reformen var främst att systemet skulle få en bättre fördelningspolitisk profil.

Vid en analys av effekterna av reformen, har återbetalningsbeloppen beräknats för samtliga bidragsskyldiga enligt dels de nuvarande reglerna, dels de som gällde före reformen. Analysen visade att knappt 135 000 av totalt 194 000 som i april var bidragsskyldiga, påverkades av reformen. Återbetalningskraven minskade för 50 000 bidragsskyldiga och ökade för knappt 85 000. Av de 50 000 som fick sina återbetalningsbelopp sänkta gick drygt 14 000 från att återbetala en del av underhållsstödet till att inte betala något. Dessa har således en inkomst på mellan 24 000 och 72 000 kr. Av de 85 000 vars belopp ökade återbetalar nu 24 300 fullt underhållsstöd, 1 173 kr per barn och månad. Av de totalt 194 000 bidragsskyldiga föräldrar som i april 2000 fanns i underhållsstödssystemet, hade ca 44 000 föräldrar så låga inkomster att de inte var återbetalningsskyldiga och ca 62 000 hade så höga inkomster att de skulle återbetala hela bidragsbeloppet. Syftet med reformen – att få en bättre fördelningspolitisk profil – kan därför sägas ha uppnåtts.

Riksförsäkringsverket konstaterar i sin senaste kvartalsuppföljning, att de nya reglerna har inneburit att antalet barn i underhållssystemet har minskat med ca 8 000. För en del barn, för vilka någon form av utfyllnadsbidrag har betalats ut, har regeländringen medfört att utfyllnadsbidraget blivit noll. Dessa försvinner därför från

underhållsstödssystemet. Verket har därför sänkt sin prognos för åren 2000 till 2003.

Med hänsyn till Riksförsäkringsverkets reviderade prognos och effekterna av de föreslagna förändringarna i samband med växelvis boende (prop. 1999/2000:118) samt det förslag om utgiftsbegränsande åtgärd inom underhållsstödet som lämnats i det föregående föreslår regeringen att 2 404 500 000 kronor anvisas för anslaget 21:3 *Underhållsstöd* för år 2001.

Tabell 4.10 Beräkning av anslaget för 2001

Tusental kronor

Anslag 2000	2 737 500 ¹
Volymer m.m.	-258 000
Minskat resursbehov (reformer)	-87 500
Förslag 2001	2 404 500

¹ Exklusive beslut på 12,5 miljoner kronor till följd av tilläggsbudget i samband med 2000 års ekonomiska vårproposition.

För åren 2002 och 2003 beräknas anslaget till 2 348 400 000 respektive 2 297 800 000 kronor.

4.8.4 21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner

Tabell 4.11 Anslagsutvecklingen 21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner

Tusental kronor

1999	Utfall	21 633	Anslags-sparande	1 200
2000	Anslag	24 000	Utgifts-prognos	25 200
2001	Förslag	40 000		
2002	Beräknat	40 000		
2003	Beräknat	40 000		

Anslaget disponeras för bidrag till kostnader för internationella adoptioner enligt lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn. Bidrag lämnas för närvarande med 24 000 kronor per barn.

Bidraget administreras av Riksförsäkringsverket (RFV) och de allmänna försäkringskassorna. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) beräknar att cirka 1 000 adoptivbarn skall komma till Sverige år 2001.

Regeringens överväganden

Bidraget vid utländska adoptioner har varit oförändrat sedan 1991. De senaste åren har kostna-

derna i samband med internationella adoptioner stigit. Regeringen föreslår därför att bidraget höjs från den 1 januari 2001 i syfte att öka möjligheterna att adoptera. Det nya bidragsbeloppet föreslås bli 40 000 kronor per adoption. Det nya bidragsbeloppet bör gälla för familjer som fått barnet i sin vård här i landet efter den 1 januari 2001.

Antalet adoptivbarn som kommer till Sverige från utlandet kan beräknas till 1 000 för år 2001.

Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att 40 000 000 kronor anvisas för år 2001 under anslaget 21:4 *Bidrag till internationella adoptioner*. För åren 2002 och 2003 beräknas anslaget till samma belopp.

4.8.5 21:5 Barnpensioner

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 21:5 Barnpensioner

Tusental kronor

1999	Utfall	938 006	Anslags-sparande	43 544
2000	Anslag	985 000	Utgifts-prognos	947 000
2001	Förslag	958 000		
2002	Beräknat	976 000		
2003	Beräknat	977 000		

Målet för barnpensioner är att garantera barn vars ena eller båda föräldrar avlidit en rimlig ekonomisk standard.

Från anslaget bekostas barnpension i form av folkpension och allmän tilläggspension. Från och med budgetåret 1999 redovisas barnpension i form av allmän tilläggspension under anslag 21:5 Barnpensioner. Under budgetåret 1999 uppgick utgifterna för barnpension i form av folkpension och allmän tilläggspension till drygt 938 miljoner kronor. Detta innebär att utgifterna understeg anslaget med ca 30 miljoner kronor. Utgiftsutvecklingen är stabil och styrs främst av utvecklingen av medelpoängen inom ATP, basbeloppsutvecklingen och utvecklingen av antalet barn med barnpension. För innevarande budgetår (2000) beräknas utgifterna till ca 947 miljoner kronor. En avvikelse med 100 kronor från prisbasbeloppet påverkar anslagsbelastningen med ca 2 600 tusen kronor. Om medelantalet barnpensioner avviker med 100 stycken från prognosen påverkar detta anslagsbelastningen med ca 3 400 tusen kronor.

Regeringens överväganden

Barnpension ges till barn under 18 år vars far eller mor eller båda föräldrar har avlidit. För barn som går i grundskola, gymnasium eller liknande kan barnpensionen förlängas, längst t.o.m. juni månad det år barnet fyller 20 år.

Tabell 4.13 Anslaget komponenter

Tusental kronor

Barnpension i form av:		folkpension	allmän tilläggspension
2000	Förslag	289 000	658 000
2001	Beräknat	290 000	668 000
2002	Beräknat	293 000	683 000

Under 2000 beräknas ungefär 29 464 barnpensioner i form av folkpension och 28 606 barnpensioner i form av allmän tilläggspension betalas ut. Antalet barnpensioner har sjunkit under ett flertal år och denna trend kan antas fortsätta de kommande åren.

Effekterna av de nya reglerna avseende inkomstgrundad barnpension och efterlevandestöd till barn (prop. 1999/2000:91) har beaktats vid beräkningen av anslaget.

Riksförsäkringsverket (RFV) beräknar medelsbehovet för anslaget 21:5 Barnpensioner under budgetåret 2001 till 958 000 000 kronor.

Tabell 4.14 Beräkning av anslaget för 2001

Tusental kronor

Anslag 2000	985 000
Volymer m.m.	-27 000
Förslag 2001	958 000

Regeringen delar RFV:s bedömning av medelsbehovet och föreslår att 958 000 000 kronor anvisas under anslaget 21:5 Barnpensioner för 2001. För 2002 och 2003 beräknas anslaget till 976 000 000 respektive 977 000 000 kronor.

4.8.6 21:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 21:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tusental kronor

1999	Utfall	1 850 807	Anslags-sparande	-114 402
2000	Anslag	2 008 000	Utgifts-prognos	2 021 590
2001	Förslag	2 127 600 ¹		
2002	Beräknat	2 212 900 ¹		
2003	Beräknat	2 269 400 ¹		

¹ Anslagsbeloppen belastas med statlig ålderspensionsavgift med 182 000 tkr för 2001, 194 000 tkr för 2002 och med 197 000 tkr för 2003.

Målet för vårdbidrag för funktionshindrade barn är att ge föräldrar möjlighet att i hemmet ta hand om funktionshindrat barn med behov av särskild tillsyn och vård.

Under budgetåret uppgick utgifterna för vårdbidraget till drygt 1 850 miljoner kronor. Det innebär att utgifterna detta år översteg anslaget med drygt 60 miljoner kronor. För innevarande budgetår (2000) beräknas utgifterna till ca 2 021 miljoner kronor, jämfört med anslaget på 2 008 miljoner kronor. Med hänsyn till att det från 1999 finns ett ingående underskott på drygt 114 miljoner kronor beräknas det sammanlagda underskottet för budgetåret (2000) till ca 128 miljoner kronor. En avvikelse med 100 kronor från prisbasbeloppet påverkar utgifterna för vårdbidrag med drygt 5 miljoner kronor. Om antalet nettobidrag avviker med 100 stycken från prognostiserat antal påverkas utgiften för anslaget med drygt 10 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Från anslaget bekostas vårdbidrag till förälder med hemmavarande barn under 16 år som är i behov av särskild tillsyn eller vård. Vid bedömning av rätt till vårdbidrag beaktas även merkostnader på grund av barnets sjukdom eller funktionshinder. För barn som vistas på institution eller enskilt hem genom samhällets försorg kan, för den tid barnet vistas hemma, under vissa förutsättningar utbetalas ferievårdbidrag. Vårdbidrag utbetalas som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån. Vårdbidraget relateras till prisbasbeloppet. Hel förmån utgör 250 procent

av prisbasbeloppet. Vårdbidraget är skattepliktigt och pensionsgrundande.

Viss del av vårdbidraget kan fastställas som skattefri ersättning för merkostnader. Ersättning för merkostnader som motsvarar minst 18 procent av prisbasbeloppet kan betalas ut utöver det annars gällande maximibeloppet för helt vårdbidrag om vård- och tillsynsbehovet för ett barn är så stort att det räcker för att grunda rätt till helt vårdbidrag. Den del av vårdbidraget som motsvarar merkostnader är skattefri och ej pensionsgrundande.

Från och med 1 januari 1998 kan vårdbidrag beviljas i de fall det enbart är fråga om merkostnader. Denna regeländring har medfört att bidragsnivån bättre anpassas till stödbehovet och därmed de faktiska kostnaderna. Vårdbidrag kan även från denna tidpunkt ges i vissa fall vid längre sjukhusvistelse.

Anslaget för vårdbidrag, utom den del som avser merkostnadsersättning, belastas från och med 1999 med statliga ålderspensionsavgifter.

Utgifterna för vårdbidrag uppgick budgetåret 1999 till drygt 1 850 miljoner kronor, varav ca 107 miljoner kronor bestod av merkostnadsersättningar. Antalet vårdbidrag i december 1999 var 28 100.

Riksförsäkringsverket (RFV) har i rapporten En socialförsäkring för kvinnor och män – en kartläggning ur ett genderperspektiv (RFV redovisar 1998:1) redovisat en handlingsplan för jämställdhetsarbetet. RFV prioriterar att göra fördjupade studier med genderperspektiv inom handikappområdet. Sådana fördjupade studier har gjorts avseende vårdbidraget i rapporten Utvecklingen av handikappersättning och vårdbidrag under nittiotalet. Rapporten visar att det under nittiotalets första år skett en kraftig ökning av antalet barn för vilka vårdbidrag beviljats. En del av ökningen förklaras av befolkningsökningen under denna tid, men den största ökningen av vårdbidrag härrör från det ökade antalet pojkar med psykiska störningar, särskilt diagnoserna autism och DAMP.

För närvarande tenderar antalet vårdbidrag att öka och ökningen förväntas bestå under de närmaste åren då tillströmningen av antalet vårdbidrag bedöms bli större än antalet upphörda vårdbidrag. Ökningen kan troligen förklaras med att regelverket utvecklats, att föräldrarnas kännedom om förmånen har ökat samt att det finns fler barn som är berättigade till förmånen, bl.a. som ett resultat av den s.k. avinstitutionaliseringen. Socialdepartementet avser att se över

orsakerna till ökningen av antalet vårdbidrag, särskilt avseende det ökade antalet vårdbidrag som härrör från antalet pojkar med psykiska störningar.

Tabell 4.16 Beräkning av anslaget för 2001

Tusental kronor	
Anslag 2000	2 008 000
Volymer m.m.	119 600
Förslag 2001	2 127 600

Anslagsbehovet för budgetåret 2001 utgår från det fastställda prisbasbeloppet 36 900 kronor. Beräkningen har grundats på utbetalning av i genomsnitt ca 18 077 hela vårdbidrag 2001. Till detta skall läggas en uppräknings på grund av retroaktiva utbetalningar och ferievårdbidrag samt statlig ålderspensionsavgift. Regeringen föreslår därmed att 2 127 600 000 kronor anvisas anslaget 21:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn för 2001. För 2002 och 2003 beräknas anslaget till 2 212 900 000 respektive 2 269 400 000 kronor.

4.8.7 21:7 Pensionsrätt för barnår

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 21:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor				
1999	Utfall	3 108 000	Anslags-sparande	0
2000	Anslag	3 240 000	Utgifts-prognos	3 240 000
2001	Förslag	3 276 000		
2002	Beräknat	3 623 000		
2003	Beräknat	3 508 000		

Målet för pensionsrätt för barnår är att stödja den förälder i familjen som har lägst inkomst och/eller tagit störst del av vårdsnaden av barnet.

Anslaget har tillkommit med anledning av det reformerade ålderspensionssystemet (prop. 1997/98:151, bet. 1997/98:SfU 13 och 14, rskr. 1997/98:315 och 320).

Under budgetåret 1999 uppgick utgifterna för pensionsrätt för barnår till 3 108 miljoner kronor. För innevarande budgetår (2000) beräknas utgifterna till 3 240 miljoner kronor. Om prisbasbeloppet skulle vara 100 kronor högre än enligt förutsättningarna skulle anslagsbelastningen bli ca 4 miljoner kronor högre. Om löneökningen skulle vara en procentenhet högre än

enligt förutsättningarna skulle utgifterna för anslaget bli ca 9 miljoner kronor högre.

Regeringens överväganden

Det nya pensionssystemet är ett livsinkomstbaserat ålderspensionssystem. I ett sådant system finns behov av särskild kompensation för frånvaro från arbetsmarknaden som inte rimligen bör slå igenom som minskad pensionsrätt. Ett sådant exempel är föräldrar med små barn som ofta avstår helt eller delvis från att förvärvsarbeta. Även om föräldrapenningförmånen är pensionsgrundande inkomst i det reformerade pensionssystemet, kommer i ett livsinkomstbaserat ålderspensionssystem varje inkomstbortfall att påverka pensionsutfallet.

Pensionsgrundande belopp för barnår skall kunna tillgodoräknas fr.o.m. det år barnet föds och t.o.m. det år då barnet fyller tre år eller, om barnet är fött under någon av månaderna juli-december, fr.o.m. det år då barnet uppnår ett års ålder t.o.m. det år då barnet fyller fyra år.

Föräldrar med små barn skall därför ges pensionsrätt för barnår genom att tillgodoräknas pensionsrätt i form av pensionsgrundande belopp för barnår.

Pensionsgrundande belopp för barnår tillgodoräknas med automatik och kräver inte någon ansökan från föräldern. Föräldrarna kan dock själva välja vem som skall tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår. För de fall där föräldrarna inte gör ett aktivt val kommer den förälder med det lägsta pensionsunderlaget för aktuellt år att tillgodoräknas det pensionsgrundande beloppet. Eftersom barnårsrätten, om föräldrarna inte gör ett aktivt val, tillfaller den förälder som har lägst inkomst och det i hög utsträckning är kvinnor som har de lägsta inkomsterna kommer denna förmån främst kvinnor till godo. En person med flera barn skall inte för samma tid kunna tillgodoräkna sig pensionsrätt för barnår dubbelt eller flerfaldigt. För föräldrar med mer än ett gemensamt barn i "rätt" ålder kan endast en av föräldrarna tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för ett och samma barnår.

För den förälder som tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår skall en fiktiv

inkomst beräknas för denna tid. Sådan fiktiv inkomst kan beräknas på tre sätt. Det alternativ som ger det förmånligaste utfallet för ett givet år används.

- Utfyllnad till föräldrarnas pensionsgrundande inkomst året före barnet födelse,
- utfyllnad till 75 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för alla försäkrade under 65 år,
- ett för alla försäkrade enhetligt belopp.

Utfyllnad kan ske upp till en viss pensionsgrundande inkomst. Endast inkomster upp till intjänandetaket beaktas vid jämförelserna.

Utifrån det pensionsgrundande beloppet skall pensionsrätt beräknas med 18,5 procent av underlaget. För dessa pensionsgrundande belopp skall, i likhet med pensionsgrundande inkomster, en statlig ålderspensionsavgift om 18,5 procent betalas. Ålderspensionsavgiften betalas inte av den enskilde utan av staten och kallas för statlig ålderspensionsavgift. Det är denna avgift som skall belasta anslaget.

Den statliga ålderspensionsavgiftens storlek och pensionsrätten för barnår varierar med förändringar i bland annat arbetsmarknad, utveckling av födelsetalen och basbeloppet.

Regeringen avser att under hösten förelägga riksdagen förslag om förbättrad barnårsrätt för adoptivföräldrar.

Avgiftsunderlaget, på vilket en statlig ålderspensionsavgift ska betalas, beräknas för 2001 till 17 709 miljoner kronor. För 2002 och 2003 beräknas avgiftsunderlaget till 18 046 respektive 18 705 miljoner kronor.

Tabell 4.18 Beräkning av anslaget för 2001

<i>Tusental kronor</i>	
Anslag 200	3 240 000
Volym m.m.	36 000
Förslag 2001	3 276 000

Regeringen föreslår att 3 276 000 000 kronor anvisas under anslaget 21:7 *Pensionsrätt för barnår* 2001. För 2002 och 2003 beräknas medelsbehovet till 3 623 000 000 respektive 3 508 000 000 kronor.

Bilaga

Nya anslagsbenämningar

Bilaga

Nya anslagsbenämningar

Av tabellen nedan framgår benämningen på anslagen åren 2000 och 2001. Syftet med tabellen är att underlätta övergången till de nya benämningar som följer av att politikområden införts.

Tabell 1.1 Anslagsbenämningar 2000 och 2001

Benämning 2000	Benämning 2001	Anslagets namn
A1	21:1	Allmänna barnbidrag
A2	21:2	Föräldraförsäkring
A3	21:3	Underhållsstöd
A4	21:4	Bidrag till kostnader för internationella adoptioner
A5	21:5	Barnpensioner
A6	21:6	Vårdbidrag för funktionshindrade barn
A7	21:7	Pensionsrätt för barnår